Βασίλης Κονταξής

Ευτυχία Πρίντζου· η επιστροφή

ΚΕΔΡΟΣ

Βασίλης Κονταξής: *Ευτυχία Πρίντζου· η επιστροφή*
Επιμέλεια-Διόρθωση: Μαρία Σπανάκη
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Χρυσή Τσάμη

ISBN: 978-960-04-5426-0

© Βασίλης Κονταξής, 2023
© Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2023

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.
Γ. Γενναδίου 3
Αθήνα 106 78
τηλ. 210 38 09 712 - φαξ 210 33 02 655
www.kedros.gr - www.facebook.com/kedros.gr
email: books@kedros.gr

Στη μνήμη του Φώτη Κονταξή,
του παππού που δεν γνώρισα

Προλογικό σχόλιο

«...Καί κορυφαία τῆς πομπῆς ἡ ἄναρχη
τρεμάμενη μορφή τῆς Εὐτυχίας Πρίντζου.»
Γιάννης Δάλλας

Δύο γυναικείες μορφές της Αντίστασης, τις οποίες – λίγο έως πολύ – γνωρίζουμε, είναι η Μαργαρίτα Μολυβάδα και η Ευτυχία Πρίντζου.

Ο Βασίλης Κονταξής συνέγραψε τον θεατρικό μονόλογο με τίτλο: *Ευτυχία Πρίντζου· η επιστροφή*.

Αν παρατηρήσουμε κάπως πιο προσεκτικά τον τίτλο του έργου, αναπόφευκτη είναι η εστίαση της προσοχής μας στο δεύτερο τμήμα – ειδικότερα στη λέξη «επιστροφή». Επιστροφή της Ευτυχίας Πρίντζου, πού; Μα φυσικά στα Γιάννενα. Έχουν περάσει ήδη εβδομήντα πέντε χρόνια από τις τρομερές εκείνες μέρες (Ιούλιος-Αύγουστος του 1948) και τις εκτελέσεις δεκαέξι συμπολιτών μας στον μαρτυρικό χώρο του Σταυρακίου.

Ηγετική μορφή της παράνομης τότε οργάνωσης Αλληλεγγύη υπήρξε η φιλόλογος Ευτυχία Πρίντζου, ετών τριάντα δύο, η οποία συλλαμβάνεται και εκτελείται μαζί με μια άλλη γυναίκα, την Ελπινίκη Μπίτη, υπάλληλο τότε του Υγειονομικού Κέντρου Ιωαννίνων, ετών είκοσι εννέα. Οι δύο αυτές γυναίκες βρίσκονται μαζί στο κελί των μελλοθανάτων, στις τρομερές στρατιωτικές φυλακές των Ιωαννίνων που φέρουν την ονομασία ΦΙΞ (εκεί που τώρα βρί-

σκεται το ξενοδοχείο Παλλάδιο). Από το σκοτεινό αυτό κελί μιλούν για τις στιγμές της ζωής τους και για αγαπημένα τους πρόσωπα.

«Είχε θαλάμους μέσα το ΦΙΞ (πρώην παγοποιείο), που ήταν απάνω κάτω, από παντού, τσιμέντο και πόρτες πολύ χοντρές. Όταν έκλειναν οι πόρτες, δεν ακουγόταν όσο και να φώναζες. Εκεί γίνονταν τα βασανιστήρια».

Και οι ώρες για την εκτέλεση πλησιάζουν... Η Ευτυχία και η Ελπινίκη σχίζουν δυο χαρτιά και γράφουν τις τελευταίες αράδες στους γονείς τους. Οι λέξεις τρέχουν αυθόρμητες, τρέχουν κι αυτές για να προλάβουν τα λεπτά του χρόνου.

Ποια είναι λοιπόν η Ευτυχία Πρίντζου; Μέσα στο έργο αυτό ανάγλυφα καταγράφεται όλη η πορεία της ακάματης αυτής προσωπικότητας, αφότου ήταν φοιτήτρια της Φιλοσοφικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, καθηγήτρια στο Γυμνάσιο Θηλέων Ιωαννίνων, βιβλιοφύλακας στη Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη έως και τη δίωξή της, τη φυλάκισή της στις φυλακές Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη, την απελευθέρωσή της, τη φυγή της για την Αθήνα και την επιστροφή της στα Γιάννενα. Στον τόπο αυτό θέλει να προσφέρει όπως άλλοτε, ως εθελόντρια αδελφή, δίπλα στον πατέρα της, τον αρχίατρο Γιάννη Πρίντζο. Πρωτοστατεί στην ίδρυση της οργάνωσης Αλληλεγγύη στα Γιάννενα και ολόψυχα αφιερώνεται στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου σε κρίσιμες για την Ελλάδα στιγμές.

Μέσα στον θεατρικό αυτό μονόλογο περνά η Κατοχή με τις πυρπολήσεις πολλών χωριών από τους Γερμανούς,

και χαρακτηριστικά τους Λυγκιάδες, να φλέγονται, με τους Γιαννιώτες να παρατηρούν ενεοί τις φωτιές και να συναισθάνονται την οδύνη και τον θρήνο των εκεί κατοίκων, μαζί με τον δικό τους τρόμο.

Επιστρέφει στα Γιάννενα η Ευτυχία Πρίντζου – θεατρική αδεία – εβδομήντα πέντε χρόνια μετά την εκτέλεσή της. Θέλει να ζήσει... να ξαναζήσει! Χάνεται στην επιθυμία της να περπατήσει στο Κάστρο της πόλης, και αποφασίζει το είδος και τον τρόπο αυτής της επιστροφής στο χρονικό παρόν του σήμερα...

Καλή σου μέρα, Ευτυχία.

Ελένη Κουρμαντζή
Επισκέπτρια καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο
«Άγιος Κύριλλος και Άγιος Μεθόδιος», Βουλγαρία

Ιωάννινα 1948:
το καλοκαίρι του Διχασμού

Το κλίμα του Εμφυλίου

Το καλοκαίρι του 1948 συμπληρώνονταν δύο χρόνια από την έναρξη της πιο αιματηρής σύγκρουσης που είχε γνωρίσει η Ελλάδα από τη συγκρότηση του ανεξάρτητου κράτους. Δύο χρόνια εμφύλιας σύγκρουσης, δύο χρόνια διχασμού. Όπως θα σημειώσει εμφατικά ο Walter Laqueur, ο ελληνικός Εμφύλιος υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους εσωτερικούς πολέμους του αιώνα μετά τον Ρωσικό και τον Ισπανικό πόλεμο. Στην άγονη και άγρια ηπειρώτικη γη, στα ίδια μέρη που είχε γραφτεί το έπος του 1940, εκεί που αναπτύχθηκε το μεγαλειώδες αντιστασιακό κίνημα από το 1941 ως το 1944, εξελισσόταν ο πλέον αμείλικτος αδελφοκτόνος πόλεμος.

Τα έκτακτα μέτρα της εθνικής κυβέρνησης, με σκοπό την αντιμετώπιση των ένοπλων ομάδων της Αριστεράς, οδήγησαν στην επικράτηση ενός άνευ προηγουμένου κλίματος βίας σε ολόκληρη την ελληνική επαρχία. Οι συνεχιζόμενες διώξεις εναντίον των αριστερών, των προοδευτικών ή απλώς των δημοκρατικών πολιτών αντικατόπτριζαν τον φανατισμό της εποχής. Η επιλογή του ΚΚΕ να απέχει από τις πρώτες μεταπολεμικές βουλευτικές εκλογές του 1946 όξυναν ακόμη περισσότερο το ήδη τεταμένο κλίμα. Το νομοθετικό πλαίσιο στα χρόνια του Εμφυλίου διαμορφώ-

θηκε από το περιβόητο Γ΄ Ψήφισμα της 18ης Ιουνίου του 1946 και τον Αναγκαστικό Νόμο 509 της 27ης Δεκεμβρίου του 1947, που αφορούσαν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Με το νομοθετικό αυτό πλαίσιο τέθηκαν εκτός νόμου το ΚΚΕ και μια σειρά από οργανώσεις της Αριστεράς, ενώ διώχθηκαν τα μέλη, οι οπαδοί και οι φίλα προσκείμενοι σε αυτές. Στα τέλη του 1946 η τρομοκρατία και η δράση των ένοπλων παρακρατικών ομάδων της Δεξιάς είχαν καταφέρει να περιορίσουν τη δράση του ΚΚΕ. Το ευρύ πρόγραμμα εκκαθάρισης των πόλεων και των κωμοπόλεων από τους κομμουνιστικούς θύλακες έμοιαζε να είχε αποτελέσματα. Οι οργανώσεις της Αριστεράς είχαν περάσει στην αναγκαστική αδράνεια και στην παρανομία, ο αντιπολιτευόμενος Τύπος δεχόταν τα πλήγματα της λογοκρισίας και οι πρώτοι αντάρτες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας οργάνωσαν τα ορεινά τους στρατόπεδα.

Στις πόλεις της Ηπείρου και ειδικότερα στα Ιωάννινα η κρατική τρομοκρατία λάμβανε επίσημες και ολοκληρωτικές διαστάσεις. Μαζικές συλλήψεις, απολύσεις δημόσιων υπαλλήλων, εκτοπίσεις και έκτακτα στρατοδικεία ήταν μόνο μερικά από τα μέτρα που στόχευαν στη διάλυση των τοπικών οργανώσεων της Αριστεράς και οδηγούσαν στην περιθωριοποίηση της νέας ηγεσίας της τοπικής κοινωνίας που είχε αναδειχθεί μέσα από την αντιστασιακή εαμική δράση. Το καλοκαίρι του 1946 τα έκτακτα στρατοδικεία με συνοπτικές διαδικασίες οδήγησαν στο εκτελεστικό απόσπασμα τρεις αγωνιστές με έντονη δράση στα χρόνια της Κατοχής. Επρόκειτο για τους Γιώργο Λώλα, Στέφανο Πανταζή και Λεωνίδα Ράπτη.

Το 1947 το κλίμα διχασμού και τρομοκρατίας θα φτάσει στο αποκορύφωμά του, την ώρα που σε ολόκληρη τη χώρα οι ένοπλες μάχες του Εμφυλίου οδηγούσαν σε εκατόμβες νεκρών. Στην πόλη των Ιωαννίνων η δράση των παρακρατικών και του Εθνικού Στρατού είχαν ως στόχο μεταξύ άλλων την ψυχολογική επικράτηση εις βάρος των ιδεολογικών αντιπάλων. Χαρακτηριστική υπήρξε η δημόσια έκθεση το 1947 μπροστά στη Διοίκηση της Χωροφυλακής, στο κέντρο της πόλης, των κομμένων κεφαλιών των ανταρτών του ΔΣΕ. Παράλληλα, οι επίσημες εκτελέσεις οδηγούν στο απόσπασμα τον γραμματέα του ΚΚΕ στην Πρέβεζα, Περικλή Καινούργιο.

Η κατάσταση θα επιδεινωθεί την επόμενη χρονιά. Η ανάληψη των στρατιωτικών σχεδιασμών για την αντιμετώπιση των ανταρτών περιλάμβαναν την πλήρη αποκοπή των ερεισμάτων στις τοπικές κοινωνίες. Ο νέος ψυχολογικός πόλεμος που τέθηκε σε εφαρμογή μέσω των εισηγήσεων των Αμερικανών συμβούλων προέβλεπαν την παραδειγματική τιμωρία των Αριστερών στα μετόπισθεν. Στα τέλη του 1947 και στις αρχές του 1948 λαμβάνει χώρα η αποτυχημένη προσπάθεια του ΔΣΕ να καταλάβει την Κόνιτσα. Ο Εθνικός Στρατός θα καταφέρει να κρατήσει τις θέσεις του και να αποκρούσει την πιο οργανωμένη ως τότε επιχείρηση των ανταρτών. Ωστόσο, η εξέλιξη αυτή επέτεινε τον φόβο της αστικής τάξης για την πορεία των επιχειρήσεων, ενώ στην Ήπειρο προκάλεσε ένα ακόμη πιο έντονο και μαζικό κύμα διώξεων.

Οι συλληφθέντες θα συρθούν κατά βάση στις στρατι-

ωτικές φυλακές του ΦΙΞ, εκεί που σήμερα είναι το ξενοδοχείο Παλλάδιο. Η περιοχή που ως το 1940 φιλοξενούσε το παγοποιείο της πόλης μετατράπηκε σε φυλακές από τους Ναζί. Στον ίδιο χώρο κρατήθηκαν και βασανίστηκαν εκατοντάδες παλαιοί αντιστασιακοί του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και μαχητές του ΔΣΕ. Κάποιοι από αυτούς θα εκτελεστούν σε σημεία, στην περιφέρεια της πόλης, που είχαν επιλεγεί για τον λόγο αυτό: Δουρούτη, Μπιζάνι, Αυγό, Σταυράκι... Γι' αυτά τα κολαστήρια, που αποτέλεσαν αντικείμενο εκτενούς έρευνας από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, ο Ηπειρώτης λογοτέχνης και κρατούμενος Λάμπρος Μάλαμας έγραφε το καλοκαίρι του 1948:

«Στις φυλακές του ΦΙΞ/καθώς νυχτώνει κάθε βράδυ/ακούμε αναλυγμούς/και ουρλιαχτά συντρόφων./Πέφτουμε σωριασμένοι/σ' ένα θάλαμο 5×8/ο ένας πάνω στον άλλο/και το εκκλησάκι στην κορφή./Κάθε Τρίτη και Πέμπτη/παίρνουν για εκτέλεση αγωνιστές/από τα κάτω σκοτεινά κελιά./Οι βόγγοι των βασανισμένων/γίνονται ρίγη ανατριχίλας,/σφίγγουμε δόντια και γροθιές/και μελλοθάνατοι αποχαιρετούν/τη ζήση τραγουδώντας!»

Οι εκτελέσεις αποτέλεσαν ένα από τα πιο δραματικά χαρακτηριστικά της περιόδου. Ειδικά οι εκτελέσεις γυναικών συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η εκτέλεση της Κούλας και του Γρηγόρη Ελευθεριάδη στις 6 Μαΐου του 1947 στη Θεσσαλονίκη προκάλεσε το έκδηλο ενδιαφέρον όσων παρακολουθούσαν την ελληνική τραγωδία. Τον Οκτώβριο του 1947 πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη η εκτέλε-

ση είκοσι τεσσάρων ατόμων για συμμετοχή στην οργάνωση ΟΠΛΑ, ανάμεσά τους και μιας γυναίκας, της Ευθυμίας Πατσά. Μέχρι το καλοκαίρι του 1947 ο αριθμός εκτελεσμένων γυναικών είχε φτάσει τις δέκα, ενώ οι εκτελέσεις γυναικών θα συνεχίζονταν παρά τις ποικίλες αντιδράσεις ως το τέλος – ο αριθμός αυτός αυξήθηκε ως το 1949.

Οι δίκες και οι εκτελέσεις του 1948

Το καλοκαίρι του 1948 υπήρξε εκείνο του εμφυλιοπολεμικού παροξυσμού στα Γιάννενα και σημαδεύτηκε από τρεις μεγάλες δικαστικές υποθέσεις: τη δίκη της Σοφίας Φαρίδη, της Ευτυχίας Πρίντζου και της δίκης των γιατρών.

Την άνοιξη του 1948 η Ευτυχία Πρίντζου, φιλόλογος, στέλεχος της Εθνικής Αντίστασης και μέλος του ΕΑΜ και του ΚΚΕ στα Ιωάννινα, συλλαμβάνεται και παραπέμπεται σε δίκη στο Έκτακτο Στρατοδικείο Ιωαννίνων. Μαζί με εκατόν δεκατέσσερα μέλη και οπαδούς του ΚΚΕ κατηγορήθηκε για προσπάθεια βίαιης ανατροπής του καθεστώτος και για στρατολογία ανταρτών. Η δίκη της Σοφίας Φαρίδη, της Ευτυχίας Πρίντζου και οκτώ συγκατηγορουμένων τους ξεκίνησε στα μέσα Ιουνίου 1948. Ο Βασιλικός Επίτροπος στην αγόρευσή του ζήτησε τον διαχωρισμό της δίκης της Πρίντζου, την καταδίκη τεσσάρων σε ισόβια και την απαλλαγή των υπολοίπων. Το στρατοδικείο με την απόφασή του στις 16 Ιουνίου διαχώρισε τη δίκη της Πρίντζου και καταδίκασε τους άλλους τέσσερις σε θάνατο.

Μια βδομάδα αργότερα, στο Μπιζάνι, η Σοφία Φαρίδη, ο Τάσος Παπαχρηστίδης, ο Γιάννης Γάκης κι ο Αλέξανδρος Ντόλφης εκτελέστηκαν.

Στις 8 Ιουλίου 1948, στην αίθουσα τελετών της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας στο κέντρο των Ιωαννίνων, άρχισε η σημαντικότερη – ως τότε – δίκη στην ιστορία της πόλης, που έμεινε γνωστή σαν «υπόθεση Πρίντζου». Συνολικά εκατόν δεκαπέντε κατηγορούμενοι παραπέμφθηκαν με την κατηγορία ότι ήταν μέλη και οπαδοί των παράνομων οργανώσεων της Αριστεράς. Αν και τα επιβαρυντικά στοιχεία δεν στοιχειοθετούσαν το βαρύ κατηγορητήριο, έπειτα από δεκαπέντε μέρες, δεκαέξι ακόμη άνθρωποι θα κριθούν ένοχοι και θα τους επιβληθεί η θανατική ποινή. Στις 27 Ιουλίου 1948 στο Σταυράκι Ιωαννίνων εκτελέστηκαν οι Ευτυχία Πρίντζου, Χρήστος Πρέντζας, Απόστολος Μπίτης, Ελπινίκη Μπίτη και Παναγιώτης Μαρνέλης. Οι εκκλήσεις των σωματείων της πόλης, του δικηγορικού συλλόγου και της Μητροπόλεως Ιωαννίνων για την αναστολή των εκτελέσεων έπεσαν στο κενό. Στις 9 και 10 Αυγούστου, επίσης στο Σταυράκι, εκτελέστηκαν οι Ιωάννης Ασπρίδης, Ευάγγελος Ευαγγελίδης, Τιμολέων Ζουρνάς, Ιωάννης Καλαντζής, Κωνσταντίνος Ράπτης, Γεώργιος Στεργίου, Χαρίτων Ευάγγελος, Άγγελος Χατζής, Κωνσταντίνος Χολέβας, Απόστολος Χόνδρος και Κωνσταντίνος Χρόνης.

Λίγες μέρες αργότερα μια τρίτη δίκη ήρθε να επιβαρύνει έτι περαιτέρω το κλίμα. Επρόκειτο για τη λεγόμενη «δίκη των γιατρών», που ονομάστηκε έτσι εξαιτίας της

επαγγελματικής δραστηριότητας των περισσοτέρων κατηγορουμένων. Ένας από τους κατηγορούμενους ήταν ο Ιωάννης Πρίντζος, πατέρας της Ευτυχίας και αρχίατρος του στρατιωτικού νοσοκομείου Ιωαννίνων, με σημαντική δράση κατά την περίοδο του Ελληνο-ιταλικού πολέμου. Η δίκη αυτή ξεκίνησε στις 17 Αυγούστου με επτά κατηγορούμενους με παρόμοιο κατηγορητήριο όπως και στις προηγούμενες υποθέσεις. Με την απόφαση της 22ας Αυγούστου, τρεις από τους επτά καταδικάστηκαν σε θάνατο και οι άλλοι τέσσερις προσήχθησαν σε έτερη δίκη. Εντέλει, εξαιτίας της αντίδρασης της κοινής γνώμης από τις προηγούμενες εκτελέσεις, οι θανατικές ποινές δεν επρόκειτο να εκτελεστούν.

Μέσα σε διάστημα λίγων μηνών, εξήντα περίπου κάτοικοι της πόλης καταδικάστηκαν σε θάνατο και οι δεκαέξι εκτελέστηκαν.

Η Ευτυχία Πρίντζου

Ξεχωριστή υπήρξε η περίπτωση της Ευτυχίας Πρίντζου. Κόρη του αρχίατρου Ιωαννίνων Ιωάννη Πρίντζου, γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1915. Μαθήτρια της Ζωσιμαίας Σχολής, αποφοίτησε με άριστα και σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στα Γιάννενα διορίστηκε ως φιλόλογος στο Γυμνάσιο Θηλέων. Ως καθηγήτρια ανέλαβε πλούσιο κοινωνικό, παιδαγωγικό και φιλανθρωπικό έργο, ενώ πρωταγωνίστησε στα πρώτα

δειλά βήματα που έκαναν οι γυναίκες της πόλης προς τη χειραφέτησή τους κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος το 1940 προσέφερε τις υπηρεσίες της ως εθελόντρια νοσοκόμα στο στρατιωτικό νοσοκομείο. Οργανωμένη στο ΚΚΕ και στο ΕΑΜ, ανέπτυξε αντιστασιακή δράση, ενώ το προνόμιο της γνώσης της γερμανικής γλώσσας της επέτρεψε να συγκεντρώσει πολύτιμες πληροφορίες. Συνελήφθη από τους Ναζί και μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη, με σκοπό να μεταφερθεί στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Νταχάου στη Βαυαρία. Επήλθε όμως η Απελευθέρωση και επέστρεψε στα Γιάννενα. Ωστόσο, δεν θα καταστεί δυνατή η επιστροφή της στην εργασία της, ούτε στη θέση που κατείχε στη Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη. Ανεδείχθη Γραμματέας της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΚΚΕ, με αποτέλεσμα να τεθεί σε παρακολούθηση από τις Αρχές από το 1946.

Τον Απρίλιο του 1948 συνελήφθη ως βασική υπεύθυνη σύνταξης και διανομής προπαγανδιστικών φυλλαδίων και προκηρύξεων κατά τη διάρκεια της εθνικής εορτής της 25ης Μαρτίου. Στο έκτακτο στρατοδικείο που τη δίκασε και την καταδίκασε κράτησε μια περήφανη στάση. Απέναντί της ως μέλος του δικαστηρίου στάθηκε ο λοχαγός Στυλιανός Παττακός, ο μελλοντικός πραξικοπηματίας, ο οποίος συνυπέγραψε την καταδίκη της. Προτού εκτελεστεί η Ευτυχία Πρίντζου δήλωσε: «Εύχομαι να είμαι το τελευταίο θύμα αυτής της αδελφοσφαγής, και η αγάπη και η ειρήνη να βασιλέψουν στην πατρίδα μας».

Η αναγνώριση

Όταν τον Αύγουστο του 1949 τελικά σώπαιναν τα όπλα του πολέμου, ο απολογισμός της τριετούς εμφύλιας σύγκρουσης υπήρξε τραγικός. Δεκάδες χιλιάδες νεκροί, χιλιάδες εξόριστοι, μια κατεστραμμένη χώρα την ώρα που η υπόλοιπη Ευρώπη είχε κάνει ήδη τα πρώτα μεγάλα βήματα για την ανασυγκρότησή της. Μετά το 1949 η χώρα θα εισέλθει σε μια περίοδο «ελεγχόμενης δημοκρατίας»: ατελές κοινοβουλευτικό σύστημα, παρεμβατικός ρόλος του στρατού και του Θρόνου, οικονομικός, στρατιωτικός και πολιτικός έλεγχος από τις ΗΠΑ. Οι ηττημένοι θα περάσουν στο κοινωνικό περιθώριο: άλλοι στην υπερορία, άλλοι στις φυλακές και στα ξερονήσια. Η πολιτεία θα θεσμοθετήσει τον διχασμό μέσω των απαγορεύσεων, της στυγνής λογοκρισίας, των ποικίλων πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων. Στην Ήπειρο οι πληγές τις Κατοχής και του Εμφυλίου δεν πρόλαβαν να επουλωθούν. Η φτώχεια και η ανέχεια οδήγησαν χιλιάδες ανθρώπους στη μετανάστευση στο εξωτερικό ή προς την πρωτεύουσα. Η ύπαιθρος ερήμωσε, ενώ η ζωή στις πόλεις, όπως και στα Γιάννενα, προσπαθούσε να ξαναπάρει τους ρυθμούς της.

Ο διχασμός της ελληνικής κοινωνίας και η εγκαθίδρυση ενός ασφυκτικού και οπισθοδρομικού εθνικισμού, που μετατράπηκε σε επίσημη κρατική ιδεολογία, όριζαν το πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής κοινωνίας ως το 1974. Ο πόλεμος δημιούργησε στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας ένα βαθύ τραύμα που δεν της επέτρεψε να συνειδη-

τοποιήσει την ιστορική στιγμή και προξένησε μια τάση αποσιώπησης της αλήθειας. Η μνήμη των γεγονότων του 1948 ωστόσο έμεινε άσβεστη. Η πόλη ήταν μικρή, οι άνθρωποι γνώριζαν το παρελθόν, κι ακόμη κι αν δεν μιλούσαν γι' αυτό, ο πόνος υπήρχε όχι μόνο για τον χαμό των δικών τους ανθρώπων, αλλά κυρίως για τον διχασμό της τοπικής κοινωνίας. Θα έπρεπε να περάσουν σχεδόν δέκα χρόνια από την ομαλοποίηση του πολιτικού βίου της χώρας για να αναγνωριστεί επίσημα η αδικία του 1948.

Στις 11 Φεβρουαρίου του 1983 το δημοτικό συμβούλιο των Ιωαννίνων, υπό τον δήμαρχο Σπύρο Κατσαδήμα, αποφασίζει την ανέγερση μνημείου εκτελεσθέντων στον τόπο του μαρτυρίου στο Σταυράκι. Είχε προηγηθεί στις 23 Αυγούστου 1982 η ψήφιση του νόμου 1285/1982 για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης. Το 1985 ο δήμαρχος Χαρίλαος Τόλης εγκαινίασε τον τόπο μνήμης στον λόφο του Σταυρακίου, όπου δεσπόζει η καλλιτεχνική δημιουργία του γλύπτη Κώστα Καζάκου. Έκτοτε το σημείο αποτελεί τόπο μνήμης και περισυλλογής για τους αγώνες για την Ελυθερία και τη Δημοκρατία. Ίσως ήταν εκείνο το ηλιόλουστο πρωινό της 25ης Αυγούστου 1985 που ο Εμφύλιος λάμβανε τέλος τυπικά στα Γιάννενα και οι ψυχές της Ευτυχίας Πρίντζου και των συντρόφων της έβρισκαν επιτέλους γαλήνη.

Λάμπρος Φλιτούρης
Ιστορικός, Αναπληρωτής καθηγητής
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων